

Мельничук Ю. Г., к. н. із соціал. комун., асистент;
Пірожков Є.І., здобувач, ЧНУ імені Ю. Федьковича

**ВПО, БІЖЕНЦІ, МІГРАНТИ:
НОВА РЕАЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ У РЕЦЕПЦІЇ ЗМІ
(РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ НА ПРИКЛАДІ МЕДІЙ
ЧЕРНІВЦІВ)**

Проаналізовано проблемно-тематичні аспекти матеріалів медій Чернівців у контексті теми ВПО, біженців та мігрантів

Ключові слова: локальні медіа, контент, ВПО, біженці, мігранти

Ще в 2021 році тема біженців та мігрантів фігурувала в українських медіа виключно в контексті міграційної кризи в Європейському Союзі, спричиненої великою кількістю сирійців, афганців та громадян інших держав, котрі намагались знайти прихисток у «ситій» Європі. Хтось відгукувався про долі цих людей співчутливо, хтось недбало називав «навалою», посилюючи й без того критичні ксенофобські настрої, хтось прогнозував, що врешті-решт притулку шукатимуть й в Україні, бо нікуди буде подітись. Та реалії 2022 року змусили «розвернути» тему зовсім по-іншому, адже тепер у ролі героїв матеріалів були вже українці, а для всіх нас став звичним хештег #українські_біженці.

При цьому українські ЗМІ з 2014 року, коли розпочалась війна, і ми вперше зіткнулись з поняттям «внутрішньо переміщені особи», до нині доволі добре опанували тему вимушеного переселення й врешті-решт почали висвітлювати ці питання значно коректніше, хоча й поверхово, про що свідчать багато досліджень, зокрема й «Детектора медіа»: «Якісне висвітлення теми внутрішньо переміщених осіб лишається непростим завданням для українських ЗМІ. З одного боку, у медіа поменшало матеріалів із мовою ворожнечі, спробами дискримінації й прагненням до сенсаційності, та водночас бракує матеріалів про переселенців, зокрема аналітичного й розслідувального характеру» [2]. Традиційно з більшими порушеннями висвітлювалась тема в регіональних ЗМІ, передусім у контексті ксенофобських настроїв та стереотипізації образу внутрішньо переміщених осіб.

Наприкінці 2020 року був презентований посібник для журналістів «Висвітлення питань міграції» [1], підготовлений Міжнародним центром із розвитку міграційної політики (м. Відень), в якому ретельно опрацьовано нюанси щодо роботи з урахуванням тематичної спеціалізації медійників, типу ЗМІ на навіть поточної політичної ситуації. Такі видання дають змогу правильно висвітлювати тему не лише в контексті стандартів журналістики, а й шукати нові кути подачі інформації, адже в більшості випадків ЗМІ працюють за вже «стандартизованим» підходом, що спричиняє однотипну подачу. Важливий момент: посібник передбачає самонавчання журналістів щодо опанування всіх нюансів міграційних процесів, що підтверджує необхідність саморозвитку, передусім – для медійників з регіонів, адже різноманітні тренінги та заходи проводяться зазвичай у столиці.

2022 рік змусив більшість ЗМІ переглянути свою тематичну концепцію й переорієнтуватись на дискурс, пов'язаний з повномасштабним вторгненням. Регіональні медіа Чернівці при цьому більше працювали саме з питанням ВПО та біженства, оскільки географічна віддаленість Чернівецької області сприяла тому, що значна частина вимушених переселенців спершу зупинялась саме тут чи прямували до кордонів з Румунією або Молдовою. Враховуючи різноманіття матеріалів даної категорії в ЗМІ Чернівців, а саме на топових інформпорталах «А.С.С.», «Молодий буковинець», «Букінфо», «Суспільне. Чернівці», «Шпальта, можемо підсумувати, що на початку війни у першому півріччі 2022 р. ці аспекти спричинили доволі стандартизований підхід до розкриття теми за наступними категоріями: 1) розселення вимушених переселенців; 2) надання гуманітарної допомоги; 3) робота волонтерських штабів; 4) реакція країн-сусідів на вимушених мігрантів з України та рішення щодо їх подальшого перебування. Зауважимо, що при цьому зазвичай журналісти плутаються у визначеннях «вимушений мігрант», «шукач притулку» та «біженець», вважаючи їх синонімами, що призводить до суттєвої плутанини в контексті публікацій.

Поступово проблемно-тематичні аспекти матеріалів ЗМІ Чернівців дещо змінились, адже значна частина ВПО покинула місто. Через це на перший план вийшли дещо інші питання – передусім це діяльність релокованих підприємств на території області, а також поступово більше почали писати так званих «життєвих історій», котрі розповідали про успіхи або невдачі ви-

мушених переселенців. Також фіксуємо значну кількість публікацій, що повідомляють про працевлаштування українців за кордоном чи, навпаки, труднощі із цим. При цьому й далі актуальною залишається інформація про політичні рішення країн-сусідів щодо мігрантів з України, зокрема неабиякого резонансу набуло повідомлення про рішення румунської влади призупинити компенсацію за комунальні послуги румунам, котрі розмістили в себе вдома українців. До прикладу, портал «Molbuk.ua» опублікував замітку під доволі провокативним заголовком «Румуни почали масово виселяти українських біженців» [3], хоча, як дізнаємось з контексту, насправді все не так радикально, як виглядає на перший погляд. На жаль, такого плану повідомлення сприяють формуванню негативних настроїв щодо діяльності урядів країн, які прихистили наших громадян.

Можемо відмітити й те, що жанрове різноманіття матеріалів медій Чернівців щодо теми ВПО, біженців та мігрантів залишає бажати кращого, адже зазвичай використовується жанр розширеної замітки чи кореспонденції, натомість аналітики зовсім мало. Дещо частіше використовується жанр інтерв'ю, передусім як форма подачі вже згаданих нами «життєвих історій».

Аналізована нами тема часто відображається і в моніторингових фахових дослідженнях. Зокрема в останньому з них, виконаному регіональною представницею Інституту масової інформації в Чернівецькій області Альоною Чорною [4] про аспекти висвітлення теми ВПО у чернівецьких ЗМІ, знаходимо дані щодо проблемно-тематичного спрямування публікацій, зокрема це: покращення умов проживання для ВПО, гуманітарна допомога, діяльність релокованого бізнесу. При цьому бачимо, що практично не потрапляють у коло зору місцевих медій питання з категорії основних прав людини та дитини: це і освіта переміщених дітей, і можливість потрапити в дитячий садок, і додатковий розвиток, і медичний супровід, хоча такі речі наразі мають суттєву інформаційну перевагу й потребують уваги. На жаль, у згаданому дослідженні відсутні дані щодо дотримання стандартів журналістики в аналізованих публікаціях.

Таким чином, можемо підсумувати, що перш за все журналістам регіональних медій варто розширювати проблемно-тематичні горизонти своїх матеріалів, а не обмежуватись виключно «довколакордонними» питаннями. Дуже стане в нагоді у таких випадках як збір фактажу за допомогою різноманітних ресур-

сів, так і використання як джерела інформації матеріалів ЗМІ, де тема ВПО, біженців та мігрантів розкривається надзвичайно різносторонньо та професійно, передусім мова йде про «Українську правду», «Громадське», ресурс «Texty.org.ua». Такий підхід дасть змогу по-новому підійти до висвітлення питання й уникнути стандартизованого підходу подачі інформації.

Список літератури

1. Висвітлення питань міграції: посібник для журналістів. (2020), from https://www.icmpd.org/file/download/54467/file/UA_Momenta%2520Handbook.pdf
2. Дорош М. (2016). Висвітлення проблем переселенців: недовіра до медіа стає бар'єром, from <https://ms.detector.media/profstandarti/post/17040/2016-07-18-vysvitlennya-problem-pereselentsiv-nedovira-do-media-staie-barierom/>
3. Семьонова А. (2023). Румуни почали масово виселяти українських біженців, from <https://molbuk.ua/news/282579-rumuny-rochaly-masovo-vyseliaty-ukrainskykh-bizhenciv.html>
4. Чорна А. (2023). Як чернівецькі ЗМІ висвітлюють тему внутрішньо переміщених осіб, from <https://bukinfo.com.ua/mas-media/yak-chernivecki-zmi-vysvitlyuyut-temu-vnutrishno-peremishchenyh-osib>